

ЗА ФАСАДОМ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВАШІНГТОНА

Е. Н. Попова

Внешняя политика США
в американской политологии.

М. : Наука, 1987—207 с.

У радянській історичній науці помітно зріс обсяг літератури, присвяченої зовнішній політиці США. Істотно просунулося вперед дослідження історіографії цього питання. Так, створено праці, в яких аналізується американська буржуазна історіографія різних регіональних напрямів сучасної зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки. Тим більшого значення набуває поява узагальнюючих монографій, що комплексно досліджують погляди американських буржуазних істориків і політологів на неї в цілому. Такі багатопланові праці, як правило, виходять за рамки своїх безпосередніх завдань — вони підбивають певні підсумки, допомагають визначити перспективи дальших досліджень у цій галузі, сприяють глибшому розумінню і прогнозуванню зовнішньої політики США. До таких книг відноситься монографія відомого радянського американіста Є. І. Попової.

Автор ставить своїм завданням «на матеріалі американської літератури з післявоєнної зовнішньої політики США встановити характерні ознаки основних напрямів буржуазної історіографії: консервативного, ліберального та дрібнобуржуазно-радикального («прогресистського»)». У книзі розглянуто характеристики цих напрямів в

ув'язці з параметрами, що впливають на стан і еволюцію американської зовнішньополітичної історіографії. Автор цілком обґрунтовано вибрала такі: соціальний статус американських вчених, оцінки ними внутріполітичних факторів формування зовнішньої політики США; трактування радянсько-американських відносин; підходи до проблем безпеки, озброєнь і відносин із Західною Європою; оцінки політики США щодо країн, які розвиваються; пропозиції по зовнішньополітичному курсу Сполучених Штатів на майбутнє. Особливо цінним є те, що у книзі наголошується на необхідності враховувати різниці між лібералізмом і прогресизмом, з одного боку, і лібералізмом та консерватизмом — з іншого. (с. 51). Безумовно, достоїнством рецензованої праці є висновок про те, що аморфність, умовність будь-якої класифікації американської історіографії, наявність різного роду проміжних, «перехідних» варіантів, характерних для ідеологічного клімату США в цілому, не знімають завдання виявлення «...переважаючих і довготривалих концепцій американської політології» (с. 5).

Однак оригінальне дослідження Є. І. Попової не позбавлене спірних моментів, що викликають певну дискусію. Це пов'язане насамперед з тим, що радянська політична наука, її понятійний апарат перебувають у процесі становлення. На цьому етапі зіткнення різних поглядів, точок зору не тільки неминучі, а й корисні. Виходячи з цього, хотілося б висловити ряд положень, що не збігаються з твердженнями автора рецензованої книги.

Насамперед про предмет дослідження — американську політологію, а точніше, про ту її частину, яка займається аналізом зовнішньополітичних проблем, міжнародними відносинами. У книзі стверджується, що американська політологія багато в чому є «аналогом того, що у нас прийнято називати «новітньою історією» (с. 4). Ця теза ґрунтується на тому, що дійсно більшість американських політологів у своєму теоретичному пошуку, аналізі, конструюванні концепцій апелюють до конкретно-політичних подій сьогодення (до речі, не лише сьогодення). Однак це лише перший, найбільш очевидний рівень. Він не пояснює, чим у такому разі політологи відрізняються від «чистих» істориків, а сама політологія від «політичної» та «дипломатичної» історії.

На нашу думку, та частина американської політології, яка є предметом вивчення у рецензованій праці, займається насамперед аналізом зовнішньополітичних інститутів і систем, їх взаємодії та взаємозалежності в рамках загальної системи міжнародних відносин, процесу прийняття зовнішньополітичних рішень, їх ефективності тощо. Все це робиться, зрозуміло, на основі відбору конкретних міжнародних і регіональних ситуацій, двох- і багатосторонніх відносин, зовнішньої політики різних держав. Це, як правило, зобов'язує дослідників-міжнародників тією чи іншою мірою застосовувати міжпредметний підхід. Якщо до цього додати і вірно спостережене автором часте поєднання в одній особі вченого, політичного діяча та публіциста, — перед нами якраз і буде неоднозначний, багатоплановий феномен, яким є сучасна американська політологія і самі вчені-політологи.

Друге заперечення зводиться до відсутності чіткості у визначенні категорій «школа», «течія», «напряму». Це призводить, наприклад, до твердження про існування монологічної консервативної течії в американ-

ській політології (с. 134), хоча в інших випадках автор визначає наявність «помірно-консервативних політологів» (с. 130). Твердження, що на рубежі 70—80-х років «фактично всі помірні консерватори, які входили до школи «політичного реалізму», відмовилися від того, що становило сутність їх концепцій, — від визнання необхідності розрядки...», свідчить про змішування зовсім різних понять: реалізму в політиці як вияву здорового погляду на світові проблеми і «політичного реалізму» — відповідної школи в американській історіографії та політології з певним, притаманним їй категоріальним апаратом («національний інтерес», «сила», «міць»).

Якщо усвідомити чітке розмежування категорій аналізу зовнішньополітичної історіографії («школа», «течія», «напряму»), то стане зрозумілим, що не «школи» припиняють своє існування, а змінюється їх питома вага в структурі всієї політології, дрейфують з одного «напрямку» до іншого конкретні дослідники, що консервативні історики та політологи зовсім не єдині в оцінці зовнішньої політики США, що підходить «зовнішньополітичних лібералів» до проблем внутрішнього життя Сполучених Штатів можуть приводити їх до табору консерваторів. Тому не можна погодитися з дещо широкою, на наш погляд, трактовкою лібералізму як напрямку в політології (с. 52—54), деякими висновками про соціальний статус лібералів і консерваторів (с. 56, 198), оцінками ряду конкретних праць Дж. Кеннана, Дж. Болла, З. Бжезинського, Г. Кіссінджера.

Однак висловлені в дискусійному плані зауваження і думки не знижують загального високого теоретичного та політичного рівня рецензованого дослідження, яке, безумовно, стане помітною подією в радянській американістиці.

І. М. КОВАЛЬ (Одеса),

П. Я. РАЙНОВ (Одеса)